

Boekbesprekingen

HÖPFLINGER K. & SCHLIEFSTEINER H. 1981. *Naturführer Österreich: flora und fauna*. Styria, Graz. 480 p. Prijs DM 49.

Dit is een fleurig, stevig uitgevoerd maar niettemin handzaam (12.5 × 20.5 × 2.7 cm) boek over de flora en fauna van Oostenrijk, een land dat in het centrum van Europa een trefpunt is van verschillende flora- en faunatypen (uiteraard de alpiene en de middeleuropese, maar ook de pannonicische, de mediterrane en de illyrische (= uit het Karstgebied)). Letterlijk en figuurlijk is Oostenrijk een land van gradiënten en dat heeft zijn neerslag in het planten- en dierenleven.

Na een nostalgisch voorwoord van Otto Koenig geeft de schrijver (KH) een afgewogen inleiding over het ontstaan van het huidige landschap, een historisch overzicht over de verwerving van de kennis van flora en fauna en een hoofdstukje over de natuurbescherming in Oostenrijk. Vervolgens heeft hij kans gezien om een overzicht te geven van de flora in 229 pagina's (niet systematisch, maar geordend naar levensgemeenschappen met speciale aandacht voor enige groepen (anemonen, primula's, gentianen en orchideeën) en van de fauna in 205 pagina's (systematische en volledige lijst van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen en (apart behandeld) Cyclostomata (prikken)). Het boek wordt verder opgeluisterd met tientallen kleurenplaten van de hand van de tweede auteur (HS) en besloten met enige registers. In het algemeen wordt een korte beschrijving van de betreffende soort en een aanduiding van het biotoop gegeven; meestal niet meer dan vier tot zes regels, soms echter veel langer, tot wel een pagina (b.v. Auerhoen). Dit boek specificeert het voorkomen van plant en dier ook naar de acht *Bundesländer*. Om al deze informatie zo beknopt te kunnen geven, wordt gebruik gemaakt van een groot aantal afkortingen. Voor een snel raadplegen van het boek is het zeker zaak dit systeem van afkortingen te beheersen.

Het hoofdstuk over vogels beslaat 64 pagina's en gaat vergezeld van 35 platen, terwijl in de overige tekst ook al op tien platen vogels worden weergegeven. De vogels worden op een gevarieerde, speelse wijze afgebeeld met vaak een gedeelte van het biotoop, maar helaas op één plaat niet allemaal op dezelfde schaal. Dit hoofdstuk over vogels is naast een determinatie-gids ook de meest actuele avifaunistische lijst van Oostenrijk. Daar was wel behoefte aan, want de laatst verschenen avifauna was die van G. Rokitsky in 1964. De status van elke soort wordt per *Bundesland* aangegeven. Opvallende feiten zijn: afschotvergunningen voor de Steenarend (1959-20, 1960-6 exemplaren in Noord-Tirol); opvallend weinig waarnemingen van de Steppenvorkstaartplevier; de ontdekking in 1975 van het broeden van de Roodgesterde Blauwborst in de Obertauern (ijstijdrelict?); het oprukken van de Roodmus naar het zuiden en westen.

Het valt op dat veel soorten die in Nederland normaal zijn, in Oostenrijk tot de zeldzaamheden behoren: uiteraard bijna alle zeevogelsoorten (hoewel er

vrijwel geen ontbreekt), maar ook Kleine Zwaan, Bergeend, Brandgans.

De koppen van Noordse en Balkan Gele Kwikstaart zijn verwisseld. Het verdere korte lijstje van geconstateerde en plichtmatig genoteerde drukfouten zal ik maar achterwege laten: het boek maakt een verzorgde indruk. Wie enkel geïnteresseerd is om vogels in Oostenrijk op naam te brengen, hoeft dit boek niet te kopen. Daarvoor zijn de bekende determinatiewerken geschikter. Wie echter geïnteresseerd is in de verspreiding van vogels door Oostenrijk in verleden en heden en wie daarbij ook geboeid is door de flora en de verdere fauna van het Alpengebied vindt in dit boek een zeldzame combinatie.

Ed Veling

MAKATSCH W. 1981. *Die Limikolen Europas*. Neumann, Neudamm. 264 p. Prijs f 58,50.

In dit boek worden 82 soorten steltlopers beschreven. Bekende vertegenwoordigers uit deze groep zijn scholleksters, plevieren, strandlopers, snippen, kluten en franjepoten; een aantal minder bekende zijn goudsnippen, grielen, vorkstaartplevieren en renvogels. Alle besproken soorten zijn broedvogel in Europa, Noord-Afrika of het Midden-Oosten of zijn minstens eenmaal in dit gebied waargenomen.

Makatsch geeft hiermee een aardig en compleet overzicht van deze groep vogels en is heel consequent in het gebruik van het gekozen criterium. *Numenius madagascariensis* (een broedvogel uit Oost-Azië) bijvoorbeeld, is eenmaal als dwaalgast in Iran waargenomen en wordt daarom dan ook besproken. Het boek begint met enkele korte inleidende, overwegend systematische, hoofdstukken. De hoofdmoot bestaat uit een overzicht van de 82 soorten. In korte hoofdstukken wordt voor elke soort een beschrijving gegeven van uiterlijk, karakteristieke veldkenmerken, verspreiding, voorkomen buiten de broedtijd en voedsel. Relatief veel aandacht wordt gegeven aan broedbiotoop en broedbiologie. De soortbeschrijvingen zijn opmerkelijk beknopt over de voedselkeuze buiten de broedtijd en het voorkomen in de overwinteringsgebieden. Van alle soorten zijn kaartjes opgenomen die het broedgebied tonen. Een soortbespreking omvat gemiddeld ongeveer twee pagina's tekst. Op een enkele uitzondering na worden alle besproken soorten in kleur afgebeeld, vaak beide geslachten, broed- en winterkleed en soms dospogingen en eieren. Het boek is onder meer als determinatiehulp bedoeld. Dit blijkt uit tabellen met veldkenmerken van alle *Calidris*-soorten en enkele nuttige series zwart-wit tekeningen van koppen en staarten van soorten die in het veld determinatieproblemen kunnen geven.

Aardig is, dat een aantal in West-Europa schaars voorkomende soorten ruimere aandacht krijgt dan in de veldgidsen. De praktische bruikbaarheid van het boek als naslagwerk schiet echter nogal tekort. Dit komt onder meer door het ontbreken van een register, wat het opzoeken van een bepaalde soort nogal lastig

maakt. In de tekst wordt weliswaar vaak gerefereerd naar literatuur maar een niet gering deel van deze verwijzingen staat niet in de literatuurlijst. Een kritische beschouwing van de verklaring van de kleurafbeeldingen leert dat op enkele pagina's nogal wat fouten voorkomen. Een gemis vind ik dat het boek karig is met het geven van aantallen. Hoewel in de afgelopen jaren veel informatie beschikbaar is gekomen over aantallen overwinterende steltlopers in West-Europa, zal men informatie hierover vergeefs zoeken. Ook wordt met geen woord gerept over bijvoorbeeld het ingewikkelde trekpatroon van de Kanoetstrandloper. Het woord Waddenzee heb ik zelfs in het hele boek niet kunnen vinden! Het doet bovendien wat vreemd aan dat wel het (geringe) aantal broedparen van de Grutto in Engeland wordt genoemd maar niet het (grote) aantal paren in Nederland.

Al met al een op zich aardig overzicht, maar met beperkte bruikbaarheid en enkele duidelijke tekortkomingen.

Cor Smit

PROBST J. G. A. 1982. *De IJsvogel in Nederland*. Gianotten, Tilburg. 55 p. Prijs f 14,90.

In dit werkje wordt verhaald over gegevens over deze markante vogel die de auteur gedurende 15 jaar onderzoek (1967-81) heeft verzameld. Naast informatie van meer algemene aard worden ook interessante gegevens over broedbiologie en verplaatsingen, mede aan de hand van ringgegevens, vermeld. Jammer is dat het geheel op een nogal onoverzichtelijke en een redactioneel weinig inspirerende wijze is gepresenteerd.

Aanleiding tot het schrijven van dit boekje was het standpunt van de auteur dat de algemeen verstrekte gegevens over de IJsvogel niet kloppen met enigszins verifieerbare gegevens (c.q. eigen onderzoekresultaten). In de paragraaf „Verantwoorde publicaties?” wordt hierop nader ingegaan. Opmerkelijk is hierbij het ontbreken van nauwkeurige bronvermeldingen. Elders in het boekje ontbreken literatuurverwijzingen geheel, ook op plaatsen waar men deze zeker zou verwachten. Verifiëring is dus voor de lezer moeilijk, zo niet onmogelijk. Hierbij kan nog opgemerkt worden, dat het gestelde veelal getuigt van weinig populatiebiologisch inzicht. Het werkje wordt afgesloten met een hoofdstuk over de Nachtzwaluw.

Joke E. Winkelman

LEMKE W. 1982. *Die Vögel Neuwerks*. Verlagsgesellschaft Cuxhaven, Cuxhaven. 247 p. Prijs DM 24,50 (te bestellen bij Cuxhavener Nachrichten, Pressehaus, D-219 Cuxhaven, BRD).

Een avifauna van één van de kleinste Waddeneilanden, het 293 ha grote, in de Elbemonding gelegen Neuwerk. Een met 14 foto's (grotendeels in kleur), kaartjes en pentekeningen geïllustreerd keurig verzorgd (gebonden) boekje. Er wordt een overzicht gegeven van broedvogels in het verleden en heden en (vrij beknopt) van de aantallen pleisterende trekvogels, eilandgeschiedenis en de op het eiland aanwezige biotopen.

Geluidsopnamen

SCHUBERT M. 1982. *Stimmen der Vögel Zentralasiens*. VEB Deutsche Schallplatten, Berlin. (nrs 8.22.575/576) Twee mono langspeelplaten. Prijs DDR M 24,20.

Michael Schubert bewijst wederom zijn grote vaardigheid met de registratie van vogelgeluiden, maar heeft ongetwijfeld ook flink geluk gehad toen hij op een van de thans mogelijke veertiendaagse vakantietrips naar Siberië (Irkutsk) en Mongolië (Ulan Bator) van 31 mei tot 14 juni 1979 zoveel opnamen kon maken, dat daaruit twee uitstekende langspeelplaten konden voortkomen waarnaar men meer dan twee uur lang met genoegen kan luisteren. De geluiden van minstens 64 soorten worden aangeboden van zowel bosvogels (o.a. Roodkeelnachtegaal *Luscinia calliope*, Meesvink *Uragus sibiricus*) als steppen bewonende soorten (o.a. Jufferkraan *Anthropoides virgo*, Hooglandbuiszard *Buteo hemilasius*). Er zijn zes soorten *Phylloscopus* te beluisteren waaronder de Oostsiberische Tjiftjaf *Ph. collybita tristis* wiens liedje klinkt als een ritmische fitis-zang met droge roepjes eraan voorafgaand, Pallas Boszanger *Ph. proregulus proregulus* met zijn bijna nachtegaalachtige zang en Bladkoninkje *Ph. inornatus inornatus* met een onbetekenend stotterend liedje. Voor het eerst is ook de overigens weinig melodieuze zang van de Bruine Boszanger *Ph. fuscatus* opgenomen. Opvallend zijn voorts de van een Boompieper nogal afwijkende zang van de Siberische Boompieper *Anthus hodgsoni*, de uilachtige roep van de Boskoekoek *Cuculus saturatus* en de prachtige zang van enkele gorzen, waarvan vooral de zang van de Witkopgors *Emberiza leucocephalos* opvalt door de gelijkenis met die van de Geelgors. Voorts de Wilgengors *E. aureola* wiens zang bij eerste horen veel overeenkomst vertoont met die van de bekende Noord Amerikaanse Witkeelgors *Zonotrichia albicollis* waardoor de theorie van de nauwe verwantschap van *Zonotrichia* en *Emberiza* wordt versterkt. Alles bij elkaar een zeer bijzondere plaat.

K. H. Voous

Inlevering kopij

De vier afleveringen van *Limosa* in 1984 zijn gepland voor april, juni, september en december. Oproepen, berichten en andere zetklare kopij voor deze afleveringen dienen uiterlijk 1 februari, 1 maart, 1 juni, resp. 1 september bij de redactie te zijn. In verband met de vele handelingen die nodig zijn om een nummer uit te brengen, kan de redactie niet garanderen dat kopij die later binnenkomt, nog geplaatst kan worden in het eerstvolgende nummer.